

فاطمه (س) الگوی حضرت مهدی (عج) و شیعیان

حجت الله رجبی

«فارغ التحصیل مرکز تخصصی مهدویت»

چکیده مقاله

این مقاله با استناد به روایاتی از حضرات معصومین (ع) جنبه‌های الگو بودن حضرت زهرا (س) را در ابعاد مختلف زندگی برای شیعیان و حتی برای خود ائمه تبیین می‌نماید. ما در ابتدای این نوشتار به ضرورت و نیاز افراد بشر به الگوگیری از انسان‌های کامل و تمام عیار پرداخته و اثبات می‌نماییم که الگوپذیری از ویژگی‌های فطری و نیازهای اجتماعی انسان‌ها در راستای پیشرفت‌های مادی و معنوی می‌باشد. آنگاه به بررسی ابعاد شخصیتی حضرت زهرا (س) در ابعاد مختلف روحی و معنوی و عرفانی و اخلاقی، مخصوصاً عصمت ایشان می‌پردازیم و لزوم متابعت از ایشان به عنوان الگوی کامل و بنده خاص الهی را بیان خواهیم نمود و همچنین دلایل توجه به ایشان را بر اساس احادیث وارده مورد توجه قرار خواهیم داد.

کلید واژه

فاطمه زهرا (س)، الگو و اسوه، مهدی (عج)، تربیت، حجت، تبعیت، سیره، اخلاق، فضیلت، ایمان و عبادت و ایثار و زهد.

مقدمه

در نظام تربیتی اسلام اسوه و الگو جایگاه بسیار رفیع و ارزشمندی در رشد و تعالی افراد و تربیت دینی ایشان دارد به طوری که قرآن کریم در آیات متعددی به معرفی الگوهای شایسته و انسانهای با فضیلت پرداخته و مردم را به تبعیت از سلوک و منش این انسان‌های برگزیده دعوت کرده است.

یکی از روش‌های موثر در تربیت و تهذیب انسان‌ها در قرآن کریم این است که بعد از دستور به فضایل و کمالات، به معرفی اسوه و نمونه پرداخته و الگوها و سرمشق‌هایی را در همه زمینه‌ها برای مومنان معرفی می‌کند. مثلاً از حضرت ابراهیم و پیروان ایشان به عنوان اسوه حسنه یاد کرده^۱ و در آیه‌ای دیگر حضرت محمد (ص) را بهترین الگو و سرمشق برای مسلمین معرفی می‌فرماید.^۲

^۱. «قد كانت لكم أسوة حسنة في إبراهيم والذين معه...» ممتحنة/۴

^۲. «لقد كان لكم في رسول الله أسوة حسنة...» احزاب/۲۱.

قرآن کریم همچنین در آیات متعددی به معرفی اسوه‌های کمال و فضیلت پرداخته و مصداق‌های شاکر^۳، رشید^۴، صابر^۵، مرضی^۶، انصار الله^۷، متقی^۸، مخلص^۹، مهاجر^{۱۰}، مسیح^{۱۱} را برشمرده است.

از آنجا که از جمله وظایف اندیشمندان در جامعه دینی به ویژه در عصر جدید، طرح و تبیین نظری الگوهای زندگی است، باید درباره چگونگی تربیت افراد جامعه، شیوه مناسبات خانوادگی و اجتماعی، ویژگی‌های فردی و جمعی و دیگر ساحت‌های زندگی بیندیشند و الگوهای درست زندگی را که مبتنی بر آموزه‌های اسلامی است برای جامعه می‌باشند، طرح کنند، از این رو با ارائه الگوها و انسان‌های شاخص و متعالی می‌توان جامعه را به سوی اصلاح رفتارهای فردی و اجتماعی افراد در چهارچوب تعریفی که اسلام از یک انسان اسوه و نمونه ارائه می‌دهد، هدایت و تربیت نمود.

حضرت فاطمه (س) به عنوان اعجوبه خلقت و فخر آفرینش دارای مقامات عالی و معنوی و فضایل و کمالات بی‌شماری می‌باشد که این مقامات عالی روحی و معنوی، اقتضا می‌کند ایشان به عنوان الگو و اسوه برای مسلمین مطرح شود.

حضرت فاطمه (س) اسوه حسنه و الگوی کامل

با توجه به شخصیت بی‌همتای حضرت زهرا (س) و شأن و جایگاه بی‌بدیلی که ایشان در نظام خلقت دارا می‌باشند و همچنین مقامات علمی و معنوی و کمالات روحی و فضایل انسانی و صفات و ویژگی‌های بسیار ممتازی که از حضرت فاطمه (س) سراغ داریم پیامبر اکرم (ص) از ایشان به عنوان الگو و اسوه یاد کرده و در ضمن حدیث زیبایی چنین می‌فرمایند: «به خورشید اقتدا نمایید، و هنگامی که خورشید غروب کرد، به ماه اقتدا

^۳. قرآن کریم درباره حضرت نوح(ع) می‌فرماید: «انه كان عبدا شكورا» اسراء/۳

^۴. قرآن کریم درباره حضرت ابراهیم(ع) می‌فرماید: «و لقد آتينا ابراهيم رشده» انبیا/۵۱.

^۵. قرآن کریم درباره حضرت ایوب(ع) می‌فرماید: «انا وجدناه صابرا نعم العبد انه اواب» ص/۴۴.

^۶. قرآن کریم درباره حضرت اسماعیل(ع) می‌فرماید: «والذكر في الكتاب اسماعيل انه كان صادقا للوعد و كان رسولا نبيا و كان يامر اهله بالصلاة والزكاة

و كان عند ربه مرضيا» مریم/۵۵-۵۴

^۷. قرآن کریم درباره حواریین حضرت عیسی(ع) می‌فرماید: «قال الحواریون نحن انصارالله» صف/۱۴.

^۸. قرآن کریم درباره حضرت یحیی(ع) می‌فرماید: «يا يحيى خذ الكتاب بقوة و آتيناك الحكم صبيا و حنانا من لدنا و زكاه و كان تقيا» مریم/۱۳-۱۲

^۹. قرآن کریم درباره حضرت موسی(ع) می‌فرماید: «والذكر في الكتاب موسى انه كان مخلصا» مریم/۵۱.

^{۱۰}. قرآن کریم درباره حضرت لوط(ع) می‌فرماید: «فأمن له لوط و قال اني مهاجر الى ربی» عنکبوت/۲۶.

^{۱۱}. قرآن کریم درباره حضرت یونس(ع) می‌فرماید: «فلولا انه من المسبحين للبت بطنه الى يوم يبعثون» صافات/۱۴۵-۱۴۴

نمایید، زمانی که ماه غائب گشت به زهره اقتدا کنید. و زمانی که زهره غائب گشت، به فرقدین اقتدا کنید. گفتند: منظور شما از خورشید و ماه و زهره و فرقدین چیست؟ ایشان در جواب فرمودند: «من خورشیدم و علی، ماه است و زهره، فاطمه است و فرقدین، حسن و حسین می باشند».^{۱۲}

و همچنین امام حسن عسگری (ع) ایشان را به عنوان حجت خداوند بر امامان معرفی می کنند. ایشان در ضمن روایت شریفی چنین می فرماید: «ما حجت های خداوند بر مخلوقاتیم و جدّمان فاطمه، حجت خداوند بر ماست».^{۱۳}

همچنین حضرت مهدی (عج)، درباره ایشان می فرماید: «و فی ابنه رسول الله لی اسوه حسنه»؛^{۱۴} و دخت نبی مکرم اسلام برای من الگویی نیکو است». این جملات بیان گر آن است که ایشان حجت الهی هستند و همین امر دلالت برای تام بودن جنبه الگویی حضرت زهرا دارد.

عصمت لازمۀ الگو بودن فاطمه (س)

شیعیان با استناد به دلایل محکم عقلی و نقلی، برای حجت های خداوند در روی زمین مقام عصمت را اثبات می نمایند و فرقی نمی کند که این حجت الهی پیامبر باشد یا امام و حضرت فاطمه (س) به عنوان یگانه دخت پیامبر بزرگوار اسلام و همسر باوفای امیرمومنان علی (ع) و مادر دوازده امام معصوم (ع) از این جایگاه بسیار رفیع برخوردار بوده و شیعیان امامیه اجماع دارند که در میان زنان، تنها فاطمه زهرا (س) مانند ائمه دوازده گانه معصوم است و قطعاً عصمتی را که انبیا و اولیا از آن برخوردار بوده اند، داشته است زیرا با توجه به آیات و روایاتی^{۱۵} که در شان و منزلت ایشان وارد شده است، از جهت مقام و منزلت نورانیت و ولایت، همدیف با

^{۱۲} قال رسول الله (ص): «اقتدوا بالشّمس فاذا غابت الشّمس اقتدوا بالقمر فاذا غابت القمر فاقتدوا بالزّهره فاذا غابت الزّهره فاقتدوا بالفرقدین فقالوا: یا رسول الله فما الشّمس وما القمر وما الزّهره، وما الفرقدان، فقال: انا الشّمس و علی القمر و فاطمه، الزّهره، و الفرقدان، الحسن والحسین (ع)».

بحار الانوار، ج ۲۴، ص ۷۴، باب ۳۰؛ النّصاف فی النّص علی الائمة الاثنی عشر، ص ۱۳۸۷؛ احقاق الحق و اذهاق الباطل، ج ۳۴، ص ۲۵۰.

^{۱۳} «نحن حجّة الله علی خلقه و جدّتی فاطمه حجّة الله علینا» اطیب البیان، ج ۱۳، ص ۲۲۶ و فاطمه الزهراء بهجّة قلب المصطفی، ص ۷۴۴.

^{۱۴} بحار الانوار، ج ۵۳، ص ۱۸۰، چاپ بیروت

^{۱۵} روایات فراوانی در مورد عظمت حضرت زهرا (س) و مقامات معنوی و عرفانی ایشان وارد شده است که به تعدادی از این روایات اشاره می شود: در کتاب مصباح الانوار آمده که امام باقر به نقل از پدران بزرگوارش فرمود: «أما سمّیت فاطمة بنت محمد الطاهرة» لطهارتها من کلّ دنس...؛ فاطمه را طاهره گویند به خاطر پاک بودنش از هر گونه آلودگی» جلوه نور، علی سعادت پرور، ص ۵۵، به نقل از: بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۱۹، روایت ۲۰.

در روایت دیگری از پیامبر بزرگ اسلام چنین می خوانیم: «...فاما ابنتی فاطمة فهي سيّدة نساء العالمين من الاولين و الآخرين و أنّها لتقوم فی محرابها فیسلّم علیها سبعون الف ملک من الملائكة المقربين و ینادونها بما نادت به الملائكة مریم فیقولون: یا فاطمة» انّ الله اصطفاک و طهرک و اصطفاک علی نساء العالمین...؛ و اما دخترم فاطمه پس ایشان سیّده زنان عالم از اولین تا آخرین می باشد و هر وقت در محراب

ایشان بلکه بالاتر بوده و هم‌ردیف با رسول الله (ص) وائمه اطهار (از نظر معنویت نه نبوت و وصایت که منصبی الهی است) معرفی شده است. و چه چیزی بهتر از این که الگوی یک فرد، شخصیتی باشد که اولاً دارای صفات بسیار برجسته‌ای باشد که در بالاترین درجات روحی و معنوی بوده و در اوج ملکات و ارزش‌های انسانی قرار گیرد و ثانیاً دارای مقام عصمت باشد که ایشان را از هرگونه خطا و لغزش و اشتباه مصون بدارد و حضرت زهرا (س) دارای چنین ویژگی‌هایی است.

و به دلیل همین مقام عصمت حضرت زهرا (س) است که عارف و حکیم بزرگ معاصر، استاد حسن زاده عاملی معتقد است که شهادت به عصمت الهی حضرت فاطمه (س) در اذان و اقامه محذوری ندارد. بیان ایشان در این باره چنین است: «اکنون که فهمیدی بقیه نبوت و عقیده رسالت و ودیعه مصطفی و زوجه ولی الله و کلمه تام الهی، فاطمه (ع) حائز مقام عصمت است پس مانعی ندارد که در فصول اذان و اقامه، به عصمت آن حضرت شهادت دهید و مثلاً بگویید: «اشهد انّ فاطمه بنت رسول الله عصمة الله الکبری»^{۱۶}

علامه حسن زاده آملی روزی در ضمن درس نکته‌ای را بیان فرمود که در برخی کتاب‌های ایشان نیز آمده: یکی از سالکان اهل شهود که با استاد در ارتباط و شاگرد ایشان است شبی هنگام ادای نماز مغرب وقتی می‌خواهد در اذان نمازش شهادت به عصمت فاطمه زهرا (س) را به صورت یاد شده بگوید، ناگاه از درون دیوار مقابلش این جمله را می‌شنود: «اشهد انّ فاطمه الزهراء حجة الله علی الحجج»^{۱۷} استاد بعد از بیان این القای سبوحی، با اشاره به حدیث یاد شده از امام حسن عسکری (ع) چنین تصریح نموده: «این متمسک به ذیل ولایت عصمة الله الکبری در فصول اذان و اقامه بعد از شهادت به نبوت خاتم الانبیاء محمد مصطفی و به امامت سید الاوصیاء امیرالمومنین علی و اولاد معصومینش، می‌گوید: اشهد انّ فاطمة انت رسول الله عصمة الله الکبری و حجة الله علی الحجج»^{۱۸}

عبادت قرار می‌گرفت هفتاد هزار ملک مقرب «به ایشان سلام داده و با کلماتی که مریم را ندا می‌دادند ایشان را هم ندا می‌دادند و می‌گفتند: خداوند تو را برگزید و پاک گردانید و بر زنان عالم برتری داد» بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۲۴، ح ۲۰

^{۱۶}. شناخت عارفانه حضرت فاطمه زهرا(س)، ص ۱۲۷، به نقل از شرح فصّ حکمت عصمتیه فی کلمه فاطمیه

^{۱۷}. شهادت می‌دهم که حضرت زهرا(س) حجت خدا بر حجت‌های اوست.

^{۱۸}. شناخت عارفانه حضرت فاطمه زهرا(س)، ص ۱۲۷، به نقل از شرح فصّ حکمت عصمتیه فی کلمه فاطمیه

لزوم متابعت از حضرت زهرا (س) در سیره زندگی

اقتدا و تاسی جستن به اخلاق و اعمال آن حضرت پیروی کردن از آن جناب و الگو قرار دادن او در اخلاق و اعمال و رفتارهای فردی و سلوک اجتماعی، معنای تشیع و حقیقت ماموم بودن است چنانکه در نامه امیرالمومنین به عثمان بن حنیف فرماندار بصره از سوی آن حضرت چنین آمده: «توجه کنید که هر مامومی را امامی [و هر رهروی را راهبری] است که به او اقتدا می کند و از نور علمش برخوردار می گردد...»^{۱۹}

و در روضه کافی از حضرت زین العابدین (ع) آمده که فرمود: «برای هیچ قرشی و عربی، حسب [افتخاری] نیست مگر به تواضع، و هیچ کرامتی نیست جز به تقوا، و عملی نیست جز به نیت، و عبادتی نیست مگر به تفقه و [درست فهمیدن]، آگاه باشید که مبعوض ترین مردم نزد خداوند کسی است که به سنت و مذهب امامی بوده باشد و به اعمالش اقتدا نکند».^{۲۰} طبق این روایت ظاهر فرمایش امام (ع) آن است که مبعوض ترین مردم در نزد خداوند از لحاظ عمل کسی است که بر طریقه و مذهب امام (ع) باشد، یعنی امامت و ولایتش را معتقد باشد، و در عین حال در اعمال و اخلاق خود با او مخالفت ورزد، و سر مطلب آن است که هرگاه مومن در کارها و اخلاقش بر خلاف امامش رفتار نماید ننگ و عار امام (ع) و مایه طعنه و عیب جویی دشمنان بر او خواهد بود، و این گناه بزرگی است، و چنان که در اعمال و رفتار خود به او اقتدا نماید سبب عظمت یافتن ولی الله در نظر آن ها و رغبت کردن مخالفین به شیوه امامان، و راهیابی مردم با اعمال ایشان به سوی امامشان می گردد، و بدین ترتیب مقصود از نصب امام در میان مردم حاصل می شود. از همین روی فرموده اند: «کونوا لنا زینا و لا تکنوا علینا شینا؛ برای ما زینت باشید و مایه ننگ ما نشوید».^{۲۱} پس ما شیعیان و دوست داران حضرت فاطمه (س) آن وقت می توانیم ادعای محبت و مودت حضرت زهرا (س) را بنماییم که در اعمال و رفتار خود به ایشان تاسی جسته و ایشان را به عنوان الگوی عملی در تمام مراحل زندگی انتخاب نماییم. الگو قرار دادن حضرت زهرا (س) باعث ترقی و پیشرفت در شاخصه های گوناگون زندگی فردی و اجتماعی افراد شده و انسان را مزین به

^{۱۹}. «الا و انّ لكل ماموم اماما یقتدی به و یستضیء بنور علمه»، نهج البلاغه، نامه ۴۵.

^{۲۰}. روضه الکافی، ۲۳۴، ح ۳۱۲.

^{۲۱}. بحار الانوار، ج ۶۵، باب صفات الشیعه، ص ۱۵۱.

اخلاق کریمه و صفات عالی انسانی می‌نماید از این رو در متون روایی ما از ایشان به عنوان الگو و اسوه یاد شده و به شیعیان توصیه شده در مراحل مختلف زندگی، از ایشان تبعیت نمایند.

دلیل توجه به حضرت زهرا (س)

حضرت فاطمه (س) در ذهن ما حضور پویای اسلام را در عرصه‌های مختلف حیات، تداعی می‌کند. چرا که او جوهر اسلام را در جریان زندگی خویش به نمایش گذاشته بود. یاد فاطمه (س) ما را در زندگی با او همراه ساخته، به ما جهت و انگیزه حرکت می‌بخشد. برخی انسان‌ها با مرگ خویش از صفحه روزگار محو می‌شوند؛ زیرا حیات ایشان مساوی با مدت زندگی شان بوده است ولی در مقابل برخی دیگر از انسان‌ها به درازای روزگار زنده می‌مانند و هر روز که می‌گذرد عظمت وجودی شان آشکارتر می‌شود و در صحنه حیات به ایفای نقش خویش ادامه می‌دهند. عمر آنان تابعی از ماندگاری پیام آن‌هاست. ایشان تا آن هنگام زنده‌اند که پیامشان در اندیشه و روان انسان‌ها در جریان است. فاطمه در قله این جاودانگان قرار دارد؛ چرا که یاد او همواره قرین یاد بهترین مردمان جهان است. زهرا دست پرورده پیامبر (ص) و فرآورده روحی و معنوی آن حضرت است. او همدم زندگی و شریک رنج‌های علی (ع) است. او مادر آن انسان‌های پاک و سازنده شخصیت منورشان است. او رمز پاکی و طهارت فرزندانش است.

فاطمه زهرا (س) باید در اندیشه و روان ما در نقش پیام و آرمانی مقدس و آسمانی حضور داشته باشد از این رو است که امام زمان (عج) از ایشان به عنوان الگوی حسن برای خویش یاد می‌کند و امام عسگری (ع) او را حجت بر امامان معرفی می‌نماید.

حضرت فاطمه (س) نماد فضیلت و سبیل پاکی

فاطمه زهرا (س) نماد زنده تمامی فضیلت‌های اهل بیت است، که همه خوبی‌ها و زیبایی‌های آنان را در سخن، رفتار، زهد، ایثار، عبادت، شجاعت، اخلاق، عاطفه، ایمان و تقوای خویش یک جا به نمایش گذاشته است. فاطمه نام زیبا و دلنشینی است که پاک‌ترین پاکی‌ها و خوب‌ترین خوبی‌ها را به یاد می‌آورد و فضایل انسانی و اخلاقی از زلال کوثر وجودش جاری گشته و جان تشنه انسان‌ها را سیراب می‌سازد.

عصمت چنان در او نمودار گشته که اندیشه‌اش پاک و رفتارش زیبا و کردارش بی‌پیرایه و حضورش در زندگی شجاعانه گشته است. شهادت او نه از موضع انفعال، بلکه در نقش یک آرمان به ظهور می‌رسد. دفاع او دفاع از حق بود، و غم او غم دین و شادی او شادی آرمان خویش بود. او همه اسلام را در ژرفای وجودش به نمایش گذاشته است و همه مفاهیم نیک انسانی و اسلامی را در نهادش گنجانده و بدین سان در نقش سرور زنان جهان در عرصه حیات به جریان درآمده است. این بانوی نمونه باید در قلّه ارزش‌های معنوی و اخلاقی قرار گیرد تا با سروری یافتن بر همگان آنان را به منزلگاه مقصود رهنمون باشد.

جنبه های الگو بودن حضرت زهرا (س)

بانوی دو عالم و سیده زنان دو جهان از جهات گوناگونی می‌تواند به عنوان الگو و سرمشق برای عموم بشریت و مخصوصا برای مسلمانان مطرح باشد. ایمان، اخلاص، تقوا، عبادت، زهد، شجاعت، قناعت، طهارت، سخاوت، صداقت، ایثار و ازخودگذشتگی، عفاف، حیا و پاکدامنی، دفاع از حریم ولایت، تربیت فرزندان، شوهرداری، احترام به والدین، احترام به حقوق همسایه، و... از صفات بارزی است که حضرت فاطمه (س) دارای عالی‌ترین مراحل این سجایای اخلاقی و معنوی بوده است و آراستگی به این سجایای اخلاقی و معنوی است که مردم را عاشق و شیفته یگانه بانوی اسلام نموده است از این رو با افتخار تمام الگوی بی‌همتای فاطمی را به جهانیان تقدیم می‌کنیم؛ اسوه‌ای زنده و انسانی برتر که پیام اسلام را به نیکوترین صورت در خویش متجلی ساخته و شخصیت پیامبر (ص) را با همه عناصر ویژه و نشانه‌های کمال در وجود خویش باز تولید نموده است.

ما به خاطر محدودیت مقاله تنها به ذکر سه مورد از بارزترین ویژگیهای ایشان بسنده می‌کنیم

ایمان و عبادت حضرت زهرا (س)

ایمان به خدا، با سراسر وجود فاطمه عجین شده بود و عشق به عبادت در وجود فاطمه (س)، معنا و مفهوم تقرب به خدا را متجلی می‌نمود. عبادات زهرا تنها آداب سنتی و رسومی خشک و بی‌روح و حرکاتی تهی و پوچ نبود؛ بلکه صفا و معنویتی بود که از ژرفای محبت و اخلاص به خدا بر می‌خاست.

گزارش‌های منابع تاریخ و سیره از عبادت‌های فاطمه از بی‌همتایی و بی‌مانندی نیایش‌هایش پرده بر می‌دارد. از جمله:

(۱) حسن بصری درباره عبادت‌های آن حضرت چنین گفته است: «هیچ کس از امت پیامبر در عبادت بسان فاطمه نیست؛ او آن چنان به عبادت می‌ایستاد که پاهایش متورم می‌شد.»^{۲۲}

(۲) در روایتی دیگر چنین می‌خوانیم: «هر وقت فاطمه در محراب عبادت در مقابل خداوند قرار می‌گرفت نور ایشان برای ملائکه آسمان آشکار می‌شد همان طور که نور ستارگان برای اهل زمین آشکار می‌گردد. در این هنگام خداوند به ملائکه می‌فرمود: ای ملائکه! به کنیزم فاطمه، - سرور زنان عالم - بنگرید در حالی که در مقابلم ایستاده و از خوف من اعضا و جوارحش به لرزه درآمده‌است و با نهایت توجه و با حضور قلب به عبادت من روی آورده است، شما را شاهد می‌گیرم که شیعیانش را از آتش جهنم ایمن گردانیدم.»^{۲۳}

(۳) پیامبر اکرم (ص) در وصف ایمان فاطمه (س) می‌فرماید: «ای سلمان، به راستی که خداوند قلب و تمام اعضای فاطمه تا استخوانهایش را از ایمان و یقین آکنده ساخته است به گونه‌ای که در اطاعت خدا غرق است.»^{۲۴}

۲. ایثار فاطمه (س)

حضرت فاطمه (س) کانون ایثار و از خودگذشتگی، در زندگی خصوصی و اجتماعی خویش بود و وجود آیات و روایات فراوان در این مورد، حاکی از این مقام عالی انسانی در زندگی پربار ایشان و خانواده ایشان می‌باشد. این آیات شریفه در شان ایثارگری این خانواده بزرگوار است: «و یوثرون علی انفسهم و لو کان بهم خصاصة»^{۲۵} و در آیه ای دیگر می‌خوانیم: «و یطعمون الطعام علی حبه مسکینا و یتیم و اسیرا»^{۲۶}.

در تاریخ زندگی حضرت زهرا (س) ایثار جلوه‌های گوناگون دارد:

۱- ایثار فاطمه (س) نسبت به رسول الله (ص)

^{۲۲}. بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۸۴؛ و عوالم الزهراء، ص ۲۲۴.

^{۲۳}. «متی قامت فی محرابها بین یدی ربها جلّ جلاله زهر نورها لملائکة السماء کما یزهر نور الکواکب لاهل الارض، و یقول الله عزّ وجلّ لملائکته: یا ملائکتی انظروا الی امتی فاطمة سیدة امائی قائمة بین یدی، ترتعّد فرائضها من خیفتی، و قد اقبلت بقلبها علی عبادتی، اشهدکم انّی قد آمنت شیعتها من النار».

بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۱۷۲؛ فرائد السمطین، ج ۲، ص ۳۷۰؛ جلاء العیون، ج ۱، ص ۱۸۷؛ فاطمة الزهراء بهجة قلب المصطفی، ص ۲۱۵.

^{۲۴}. «یا سلمان ان ابنتی فاطمة ملا الله قلبها و جوارحها ایمانا و یقینا الی مشاشها تغرقت لطاعة الله». فرهنگ فاطمیه، ص ۱۲۰.

^{۲۵}. حشر/۹.

^{۲۶}. انسان/۸.

۲- ایثار فاطمه (س) در برابر علی (ع)

۳- ایثار نسبت به میهمان

۴- ایثار در برابر مسکین و یتیم و اسیر

ما از میان روایات مختلف و فراوان در این مورد ایثار فاطمه (س) به ذکر یک روایت اکتفا می کنیم:

در یکی از روزها، صبحگاهان امام علی (ع) فرمود: فاطمه جان! آیا غذایی داری تا از گرسنگی درآیم؟ پاسخ دادند: نه به خدایی که پدرم را به نبوت و شما را به امامت برگزید دو روز است که در منزل غذای کافی نداریم آنچه بود به شما و فرزندانم حسن و حسین (ع) دادم و خود از غذای اندک موجود استفاده نکردم!! امام با تأسف فرمودند: فاطمه جان چرا به من اطلاع ندادی تا به دنبال تهیه غذا بروم؟ حضرت زهرا (س) فرمودند: یا ابا الحسن انی لاستحیی من الهی ان اکلف نفسک ما لا تقدر علیه^{۲۷}؛ ای ابا الحسن من از پروردگارم حیا می کنم که چیزی را که تو توان و قدرت نداری از تو درخواست نمایم.

برخورداری حضرت فاطمه (س) از سجایای اخلاقی و ملکات روحی و معنوی، باعث گردیده است که فرزندش امام زمان (عج) از ایشان به عنوان الگو و اسوه برای خود و به تبع شیعیان و دوستداران آن حضرت یاد نمایند.

او برای هر انسان مترقی و آرمان خواهی قهرمان برازندگی ها و والایی ها و زیبایی های ظاهری و باطنی گردید و در همه میدان ها و صحنه ها و نقش ها، خوش درخشید و به صورت انسان کامل و شایسته ای در چشم انداز ژرف نگران و حقیقت جوین و آزادمنشان قرون و اعصار قرار گرفت.

هر کس به زندگی شکوه بار و پرمعنویت او، اندیشمندانه بنگرد، او را نمونه ی یک بانوی بی نظیر تاریخ بشریت خواهد یافت.

۳- زهد فاطمه (س)

برای زهد حضرت زهرا (س) همین بس که به راحتی از دنیا می گذرد و برای رسیدن به قرب خدا از تمامی هستی خود بر می خیزد و برای رسیدن به خوبی ها، از خوشی های دنیوی می گذرد که: «لن تنالوا البرَّ حتّی تنفقوا

^{۲۷}. نهج الحیاء، ص ۱۹.

مما تحبون^{۲۸}» زهد زهرا را در خانه بسیار ساده و یا مهر^{۲۹} و جهیزیه اندک^{۳۰} و یا از بخشش لباس عروسی^{۳۱} و گلوبند با برکتش می‌توان مشاهده کرد همان گردن‌بندی که گرسنه‌ای را سیر کرد و برهنه‌ای را پوشاند و فقری را بی‌نیاز ساخت و بنده‌ای را آزاد کرد و سرانجام دوباره به نزد صاحبش بازگشت تا باز هم به جریان افتد و خیرات و برکات ادامه یابد.^{۳۲}

زندگی سخت زهرا (س) گواه صادقی بر زهد اوست. علی (ع) آنجا که برای درس گرفتن و عبرت دیگران از سختی‌های زهرا (س) در خانه می‌گوید: «او آن قدر از چاه آب کشید که اثر آن بر سینه‌اش باقی ماند و آن قدر با آسیاب آرد کرد که دستانش پینه بست و آن قدر خانه را رفت و روب می‌کرد که پیراهنش غبارآلود می‌گشت و آن قدر آتش زیر دیگ روشن می‌کرد که لباسش سیاه می‌شد... این کارهای دشوار به او آسیب فراوان وارد می‌کرد.^{۳۳}

و آنگاه که تصمیم گرفت از پدرش خادمه‌ای بخواهد، وقتی در اطراف پدرش جماعتی را دید، منصرف شد و برگشت و خدا به وسیله حضرت رسول (ص) تسبیحات را برای او هدیه فرستاد و زهرا (س) از این هدایت الهی آن چنان مسرور گشت که سه بار فرمود: «رضیت عن الله و رسوله».^{۳۴}

حسن بصری در مورد زهد آن حضرت می‌گوید: «لم یکن فی الامة ازهد و لا اعبد من فاطمه».^{۳۵}

نتیجه

از مطالبی که ارائه گردید به این نتایج دست می‌یابیم که وجود الگو و اسوه در زندگی انسان‌ها از اهمیت بسیار زیادی برخوردار بوده و انسان‌ها در زندگی فردی و اجتماعی خویش نیاز به الگوگیری از الگوهای آرمانی

^{۲۸}. آل عمران/۹۲.

^{۲۹}. در کتاب الکافی، ج ۵، ص ۳۷۷، به نقل از ائمه (ع) مقدار آن ۳۰ درهم ذکر می‌کند و در کشف الغمه، ج ۱، ص ۳۴۹، به نقل از انس از مناقب خوارزمی، مبلغ آن را ۴۰۰ مثقال نقره ذکر می‌کند که البته با توجه به سند و هم این که نقل کافی اضط و دقیق تر است، نقل آن مورد پذیرش است

^{۳۰}. بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۹۴، مناقب ابن شهر آشوب، ج ۳، ص ۳۵۲.

^{۳۱}. چشمه در بستر، پور سیدآقای، مسعود، به نقل از: نهضة المجالس، ص ۲۸.

^{۳۲}. بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۱۷۲.

^{۳۳}. همان، ص ۸۲، «فاصلها من ذلک ضرر شدید».

^{۳۴}. همان، ص ۸۳؛ سنن ابی داود، ج ۲، ص ۳۳۴.

^{۳۵}. مناقب ابن شهر آشوب، ج ۳، ص ۳۴۱.

خویش دارند و دین اسلام هم به این موضوع اهمیت فراوانی قائل شده و کتاب و سنت هم به این امر مهم عنایت ویژه‌ای مبذول کرده است. به طوری که در آیات و روایات فراوانی از انسانها و بندگان ویژه خدا به عنوان الگو یاد شده است که یکی از این افراد حضرت زهرا (س) می‌باشد که ایشان با توجه به کمالات و فضایل بی‌شمار روحی و معنوی و مقامات عرفانی و الهی به عنوان اسوه و الگو حتی برای خود ائمه (ع) مطرح شده است.

فهرست منابع و مآخذ

۱. قرآن کریم
۲. نهج البلاغه
۳. بحرانی ، سید هاشم، الانصاف فی النص علی الائمه الاثنی عشر، ترجمه رسول محلاتی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۷۸.
۴. پور سیدآقای، مسعود، چشمه در بستر، انتشارات حضور، چاپ ۵، ۱۳۸۷ه.ش.
۵. حسن زاده آملی، حسن، شرح فص حکمه عصمتیه فی کلمه فاطمیه، انتشارات طوبی، تهران، ۱۳۷۹.
۶. دشتی، محمد، نهج الحیاء
۷. رحمانی همدانی، احمد، فاطمه الزهراء بهجة قلب المصطفی، نشر مرضیه، قم، ۱۳۷۲
۸. سعادت پرور، علی، جلوه نور، انتشارات احیاء کتاب، چاپ ۵، ۱۳۸۸.
۹. صادقی ارزگانی، محمد امین، شناخت عارفانه حضرت فاطمه زهرا(س) ، بوستان کتاب، چاپ ۱، ۱۳۹۲.
۱۰. طیب، سید عبدالحسین، اطیب البیان فی تفسیر القرآن، بنیاد فرهنگ اسلام، بی جا، بی تا
۱۱. قاضی نورالله مرعشی، احقاق الحق و ازهاق الباطل، مکتبه آیه الله المرعشی النجفی، قم، چاپ اول، ۱۴۰۹ق.
۱۲. مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، موسسه الوفاء، بیروت - لبنان، ۱۴۰۴ق.
۱۳. نیلی پور، مهدی، فرهنگ فاطمیه، مرکز فرهنگی شهید مدرس، چاپ ۵، ۱۳۸۵ش.